

Q

for quiz

1. Er det noe galt i denne setningen fra Aftenposten (30. januar)? «Men det har ikke hindret Tyrkia fra å true om en nært forestående invasjon.»
2. «Vil du være med å utdanne fremtidens sykepleiere?», sto det i en annonse for Oslo Met sist søndag. Er å eller og riktig her, eller kan begge godtas?
3. «Jeg henstiller til pressen om ikke å identifisere ham», uttalte en advokat til Aftenposten i begynnelsen av februar. Ble alt språklig korrekt her?

S

for svar

1. Det burde ha stått «nær forestående». Mange adjektiver får en t til slutt når de opptrer som adverbial: «Hun skriver godt»; «han går raskt på ski». Men ordet *nær* er opprinnelig et adverb, og t-en er derfor overflødig. *Nært* kan normalt bare brukes som intetkjønnsformen av adjektivet (f.eks. «et nært vennskap»). Men få regler er uten unntak. Vi må skrive «samarbeide nært» til tross for at *nært* her er adverbial.

Noen reagerer kanskje på preposisjonsvalget i denne setningen og vil foretrekke «hindre i». Er ikke «hindre fra» en nokså ny engelskimport (prevent from)? Nei, begge godtas. Varianten med «fra» er langt fra ny. Ibsen skrev f.eks. «dig er det, som skal hindre skibet fra at kantre i uvejret» (*Kongs-Emnerne*, sitert fra naob.no).

2. Her anbefales det vanligvis å skrive *og*. Den såkalte fortidsprøven – der man endrer den første infinitiven til fortid og ser om den andre også må endres til fortid – gir følgende resultat: «Du var med og utdannet ...» eller «Du var med å utdanne ...» Den første setningen virker nok mest naturlig for de fleste. Finn-Erik Vinje skriver f.eks. at «fortidsprøven taler for *og*» (*Moderne norsk*). Ifølge Språkrådet er det imidlertid «ikke rimelig» å betrakte å som feil, men de anbefaler å skyte inn preposisjonen *på* foran infinitivsmerket: «Vil du være med på å utdanne ...»

3. Nei, preposisjonen *om* hører ikke hjemme her. Dette er nok en sammenblanding av uttrykkene «henstille til noen å gjøre noe» og «anmode noen om å gjøre noe».



TEKST: EIOLF SOLVANG
Quiz-master
eioolf.solvang@aftenposten.no

Noen språkfeil er ekstra irriterende. Leserne har talt.

Hypp, alle mine kjepphester

Takk og farvel



HELENE URI
Aftenpostens språkspaltist er forfatter og har doktorgrad i anvendt lingvistik og hovedfag i nordisk. Hun har nå en professor II-stilling ved Norsk barnebokinstitutt.

Forrige lørdag ba jeg leserne sende inn sine språklige kjepphester. «Tør du å oppfordre folk til å luften sine irritasjoner, jeg ser for meg et ras av e-poster!» skrev en av dem - før hun pøste ut de språkfeilene som irriterer henne mest. Hun fikk rett: Det har haglet inn med svar.

Den feilen som irriterer flest av våre lesere, er *tenke* i setninger som «Hva tenker du om dansende politikere?». Jeg har tatt meg i å bruke verbet på denne måten selv, men jeg klarer i det minste å la være å skrive det. I skrift foretrekker jeg, i likhet med Aftenpostens lesere, de gode gamle verbene *synes*, *tro* eller *mene*.

Til er helt unødvendig

En annen feil som irriterer mange, er *til* i uttrykket «tenkt å ...». Det er ingen grunn til å putte inn et ekstra *til* her («Jeg har tenkt til å bli lærer»). Det holder i massevis med «Jeg har tenkt å bli lærer».

De/dem-feil ergrer mange. Dette er en av mine kjepphester også. Og jeg hopper, ikke av fryd, når jeg leser setninger som denne (som sto på trykk på NRKs nettsider denne uken, som svar på intervjuens spørsmål om hvordan det er mulig å overse to atomreaktorer): «Det er et spørsmål jeg har stilt meg også. Det er ikke lett å overse de.»

Hvorfor må folk skrive «årsaken er fordi ...»? spør en annen leser fortvilet. Jeg lurer på det samme. Det heter «årsaken er at ...».

En muntlig luring

Mange har luftet sin irritasjon over sammenblandingen av *ennå* og *enda*. Én skriver: «Det forundrer meg at selv journalister ikke kan skille mellom gradsadverbet og tidsadverbet. Er det kanskje et forsøk på å omgå problemet når noen lager den muntlige kombinasjonen *enna*?» Leserne vil kanskje bli overrasket over å høre at det i offisiell rettskrivning er tillatt å bruke enda overalt. Men det er ikke tillatt å skrive «det blir enna verre», og formen *enna* finnes altså ikke.

Så var det dette med ordene *ovenfor* og *overfor*. De høres så like ut, men de brukes ikke

på samme måte. *Ovenfor* betyr 'høyere oppe enn'. *Overfor* betyr 'vis-à-vis, foran, ansikt til ansikt'. I Aftenposten-tittelen «Vi har konkludert med at vi står ovenfor en drapssak» er det altså brukt feil ord.

Et annet ordpar som volder problemer - og dermed irritasjon - er *erkjenne* og *anerkjenne*. *Anerkjenne* brukes gjerne om noe positivt, mens *erkjenne* er nøytralt. For noen dager siden skrev Dagbladet. no om seksuell trakassering at det er «en ukultur i Forsvaret som Forsvarssjefen må anerkjenne». Hm. Heldigvis ble det rettet til *erkjenne*.

Hva er en forhåndsregel?

Og i disse ski-VM-tider: *Forhåndsfavoritt* trenger vi ikke skrive. Ordboken definerer *favoritt* som en som har vinnerejanser. Da er *forhånds*-overflødig. For øvrig: *Forholdsregel* er riktig. *Forhåndsregel* er det ingenting som heter.

«Det sies at det er 'trafikale' problemer, men er det ikke tilstrekkelig med *trafikkproblemer*?» spør en leser. I det hele tatt har leserne lite til overs for jålete språk. Og mange har skrevet inn til oss og gitt uttrykk for at de ikke liker fremmedord når man like gjerne kan bruke et enkle ord. Her er noen av ordene

som ikke imponerer leserne (et mer hverdagslig alternativ står i parentes): «adressere et problem» («ta opp et problem»), *narrativ* (fortelling), *stratifisering* («oppdeling i grupper eller lag»), *misogyni* (kvinnehat), *introspeksjon* (selvbetragtning), *problematikk* (problem), *lokasjon* (sted/plassering).

Et langt brev avsluttes på denne måten: «Jeg er egentlig kommet for langt i livet til å bruke tida framover til å irriterer meg over alt som går den gale veien her i verden, og vil heretter derfor prøve å se på språkutviklingen med forsoningens blikk.» Det kan være fornuftig, det. Men det er jo en lise å slippe irritasjonen løs en gang iblant?

En annen leser skriver: «Ute blant folk forsøker jeg å oppføre meg pent, men i familiens skjød kommer det til uttrykk.» Mange av oss har forsøksvis rettet på avkommet opp gjennom årene. Ektefeller kan vel også korrigeres, iallfall på det språklige området. Men ellers: Kan man rette på andres språk?

Har du tips til språkspalten? Send en e-post til: spraktips@aftenposten.no